

Karaktärisering och kulturhistorisk värdering

Stenbrohults kyrka

Stenbrohults socken i Älmhults kommun
Kronobergs län

Smålands museum
David Fuchs

Inledning

Bakgrund och syfte

I samband med upprättandet av vård- och underhållsplaner för kyrkor i Växjö stift har Smålands museum på uppdrag av Grontmij AB genomfört en karakterisering och kulturhistorisk värdering av Stenbrohults kyrka. De kyrkor som berörs är de som tillhör Svenska kyrkan och omfattas av kulturminneslagen, dvs. kyrkobyggnader som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen. Karakteriseringen och den kulturhistoriska värderingen syftar till att användas som underlag för vård- och underhållsplanen.

Nedanstående material består av en historik över kyrkobyggnaden, en beskrivning av exteriör och interiör samt en kulturhistorisk bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering samt arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk- topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. De redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning i kyrkobyggnadens historia.

Kulturhistorisk bedömning

En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan kontinuerligt föremål för omvärderingar. Bedömningen utgår från såväl den enskilda kyrkobyggnadens värden som kyrkomiljön i sin helhet, men också till värden i förhållande till andra kyrkobyggnader i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning

Kortfattad historisk beskrivning

Stenbrohults kyrka ligger vackert belägen invid sjön Möckelns strand. I kyrkomiljön ingår även sockenstuga, kyrkstallar samt lämningar av den gamla prästgården vilken var Carl von Linnés uppväxthem. Prästgården revs på 1880-talet. En ny prästgård uppfördes senare på ett läge cirka 300 meter längre söderut. Den byggnad som idag tjänar som församlingens sockenstuga uppfördes under tidigt 1800-tal och utgjorde då bygdens skola. Denna funktion innehade byggnaden fram till år 1971. Därefter har den alltjämt tjänat som sockenstuga åt församlingen. Stenbrohults kyrka omnämns första gången i de skriftliga källorna år 1337 som ”ecclesie Stenbrohult”.

En förklaring till namnet Stenbrohult står att finna i en gammal sägen återgiven i Hembygdsföreningen Linnés årsbok från 1923. ”Stenbrohult var i forna dagar en del av Virestad, till vilken kyrka stenbrohultsborna om söndagarna begåvo sig. Så gjorde ock en herreman, som för flera hundra år sedan bodde på Möckelnäs. En julnatt, då han var på väg till julottan i Virestad, råkade han emellertid rida ner sig i Såganässjön, och i sin stora nöd avgav han då det löftet, att han, om han bleve räddad, skulle till Guds ära bygga en kyrka på Möckelns strand. Han blev också hulpen och höll sitt löfte. Av en mängd sten, som han förut låtit köra fram på fastlandet mitt emot udden, där Möckelnäs ligger, för att därav bygga en bro till sin gård, uppförde han Stenbrohults första kyrka, vilken längre fram, då den blivit för liten för folkmängden, tillbyggdes med trä och i detta skick – till hälften av sten, till hälften av trä – kvarstod till år 1830. Efter den tillämnade stenbron, som blev till kyrka, fick denna, som var belägen i ett hult, namnet Stenbrohult”.

Gamla kyrkan uppfördes, till hälften i trä och till hälften i sten, mellan åren 1310-1337 och rymde då 200 personer. Denna räckte till för behovet ännu i mitten av 1500-talet då socknen enligt uppgift från jordböckerna hade en folkmängd på högst 350 personer. Måtten på kyrkan uppges ha varit 13 x 8.9 meter. Stenmaterialet sägs ha tagits från den stenbro vilken tidigare ledde tvärs över sjövikens åt Taxås. Att de 1312 invånare som församlingen utgjordes av år 1825 inte längre kunde rymmas i ett så litet gudstjänstrum är förklarligt.

Frågan om nybygge väcktes i församlingen år 1785. Sten till grunden framkördes 1799 varefter ritningar, upprättade av arkitekt Henrik Måsbeck, nedkom från Överintendentsämbetet i Stockholm år 1807. Byggnationen påbörjades 1828 och stod färdig 1830. År 1833 invigdes kyrkan av Esias Tegnér.

Den nya kyrkan placerades strax söder om den gamla medeltidskyrkan, vilken senare revs. I samband med rivningen försåldes två av kyrkans mässhakar på auktion till ett av församlingens allmogehem. Här skall de enligt källorna ha klippts sönder och sytts om till byxor åt hemmets pojkar. Den gamla dopfunten undergick många skiftande öden innan den slutligen hamnade som svinho hos en lantbrukare på orten.

Den nya kyrkan har ett rektangulärt kyrkorum med en utbyggd rektangulär sakristia i väster med avfasade hörn samt i öster ett lanterninförsett klocktorn. Byggnadsmaterialet är sten och kyrkan är ut- och invändigt putsad samt vitkalkad.

Exteriör

Stenbrohults kyrka ligger vackert belägen på en höjd invid sjön Möckelns strand. I norr och söder gränsar kyrkogården till åker- och betesmarker. Kyrkobyggnaden ligger orienterad i öst-västlig riktning med ett kvadratisk lanterninförsett torn i öster och en kvadratisk sakristia med avfasade hörn i väster. Koret i väster!! I nära anslutning till kyrkan ligger församlingens

sockenstuga liksom strax öster om denna en bevarad länga med kyrkstallar. Söder om kyrkan återfinns lämningarna av den gamla prästgården där Carl von Linné växte upp. Denna byggnad revs emellertid ned på 1880-talet.

Från parkeringen i öster leder en bred kalkstensbelagd gång fram till kyrkan. Huvudingången i öster utgörs av en dubbel smidesgrind, upphängd på två högresta granitstolpar. Denna flankeras på ömse sidor av ett par lägre enkelgrindar.

Kyrkan är uppförd i sten med spritputsade väggar och sockel. Väggarna är avfärgade med vit kalkfärg. Sockeln vilken skjuter ut en aning utanför vägglivet är utförd med en svagt sluttande ovankant och avfärgad i en mörkare grå kulör. Med jämna mellanrum är sockeln försedd med gallertäckta ventilationsgluggar. Väggarnas fönsternischer och dörromfattningar är utförda med slätputs.

Tornentrén i öster markeras genom ett svagt utskjutande slätputsat parti, överst krönt med ett draget listverk, på ovansidan avtäckta med kopparplåt. Entréns dubbla portar, vilka ligger en aning indragna i fasaden, är klädda med en profilerad panel. Överdelen är utförd med liggande panel medan panelen på den nedre tredjedelen lagts i ett rombformat mönster. Entrépartiet delas ovan portarna av med ett enkelt plättäckta listverk. Direkt ovan detta sitter ett stort blyspröjsat lunettfönster vilket genom en mittpost delas in i två kvartscirkelformade fönsterbågar. Entréns sidopartier är utförda med kvaderstensimiterande puts. På senare tid har den nedresta kvadern ersatts med kalksten. På marken framför entrén ligger en kraftig naturstenshäll. Inutsat i väggen ovanför ingången sitter en svartmålad textplatta med förgyllda bokstäver samt ovan denna tre förgyllda kronor. Texten på plattan lyder ”Ps : 95 : 6 K: Carl XIV Johan Åren 1828-30 Byggdes denna kyrka af Stenbrohults Församling Pred B4. 17”.

På tornets östra fasad i höjd med tornkammaren sitter ett indraget runt blyspröjsat fönster. Genom spröjsningen delas fönstret in i ett stjärnformat mönster. I höjd med tornklockorna finner man dubbla rundbågade ljudluckor i alla fyra väderstreck. Luckorna är klädda med en liggande profilerad panel och målade i en ljusgrå kulör. I anslutning till takfoten löper ett kraftigt listverk i trä målat i en vit kulör överensstämmande med fasadernas vita kalkavfärgning. Tornets pyramidformade tak är belagt med kopparplåt i skivtäckt utförande. Tornet kröns av en öppen lanternin, på toppen försedd med en förgylld kula och ett kors. I ovankant på lanterninens fyra bågformade öppningar har man, frånsett i den västra öppningen, på senare tid kompletterat med svartmålade urtavlor och förgyllda siffror. Lanterninens tak är i likhet med torntaket klätt med kopparplåt. I anslutning till takfoten avslutas lanterninen med ett profilerat listverk i trä. Sidorna är klädda med slät plåt och målade i samma vita kulör som listverken. Mitt på lanterninens fasader löper ett enklare listverk av bockad plåt. Utöver de två fönstren på tornets östra fasad finns inga ytterligare fönsteröppningar på tornet.

På långhusets vardera långsida finns fyra högresta, bågvalvda fyrluftsfönster. Fönstren sitter indragna i fasaden i slätputsade nischer. De svagt sluttande solbänkarna är klädda med plåt eller möjligen utförda i gjutjärn och målade i en mörkare grå kulör. Fönsterbågarna är blyspröjsade där varje båge delas in i tolv mindre rutor. Kulörmässigt är bågarna målade i samma färg som kyrkans portar och ljudluckor.

Mitt på vardera långsidan finns en entré vilken utgörs av en dubbelpart, klädd med liggande profilerad panel. Ovan portarna sitter ett bågvalvt fönster, utformat i enlighet med fönsterpartiet ovan mittposten på långhusets övriga fönster. Framför den norra sidoentrén

utgörs trappsteget av en stor rektangulär natursten. Till entrén på södra sidan, vilken ligger avsevärt mycket högre upp, har man anlagt en naturstenstrappa med fem steg. På väggen, vardera sidan om entrén, sitter enkla gråmålade smidesräcken monterade.

Långhusets sadeltak är valmat över koret och i likhet med torntaket försett med skivtäckning av kopparplåt. I anslutning till takfoten på såväl långhus som kor löper ett kraftigt profilerat listverk i trä målat i en vit kulör. Vattenavrinningen är ordnad genom ståndrännor i anslutning till takfoten. Dessa leder fram till fyra symmetriskt placerade stuprör i koppar, överst försedda med runda kupor. Stuprören ansluter vid mark till en nedlagd markdränering.

Gångarna närmast kyrkan utgjordes tidigare av en gräsbevuxen yta men har sedan många år tillbaka ersatts med grus. På den grusade ytan norr om tornet, i vinkeln mellan torn och långhus, står en upprest gravsten omgärdad med ett kraftigt gjutjärnsstaket.

Sakristian har ett kopparklätt pyramidformat tak med brutna hörn där vattenavrinningen är löst med ståndrännor enligt samma princip som på långhuset. Stuprören är placerade i anslutning till sakristians avfasade hörn. På den norra och västra fasaden sitter ett bågvälvt, blyspröjsat tvåluftsfönster. Fönstren delas genom spröjsen in i åtta mindre rutor i varje båge. På södra sidan leder en hög naturstenstrappa upp till sakristians dörr. Trappan flankeras av enkla svartmålade ledstänger utförda i smide. Sakristians dörr är klädd med en liggande profilerad panel. Runt om dörren löper en slät träomramning, på ovansidan försedd med en vinklad vattbräda. Dörren är upphängd på bandgångjärn.

På långhusets västra gavel, nedanför sakristians trappa finns en dörr samt ett mindre fönster och ventilationsintag till källarutrymmet under kyrkans kor. I detta utrymme ryms kyrkans värmeanläggning.

Exteriöra förändringar

Stenbrohults kyrka stod färdig år 1830 och synes ursprungligen ha varit täckt med ett tak av spån vilket senare ersattes med ett målat, enkelfalsat plåttak. I samband 1978-års restaurering ersattes järnplåten med dagens koppertak.

År 1910 erhöll församlingen Kungliga Vitterhetsakademiens tillåtelse att få låta omgjuta kyrkklockan från 1562 sedan denna ådragit sig sprickor. Omgjutningen utfördes av Beckmans klockgjuteri. Inskriptionen på klockan löd ”Jon Andersson ösgöte mp ms ano 1562”.

Mellan åren 1912-13 genomfördes enligt de historiska källorna en exteriör renovering. Några närmare uppgifter om vilka arbeten som företogs vid denna renovering har emellertid inte stått att finna i källmaterialet.

Nästa dokumenterade arbete sker först 1930 då man låter ersätta huvudingångens nedersta putsade kvadersten på vardera sidan om ingången med kalksten. Vid samma tillfälle ersätts även tornförstugans trägolv med en brun kalksten.

I samband med den omfattande interiöra restaureringen av Paul Boberg 1926 genomförs även en del förbättringsarbeten på kyrkans exteriör. Kyrkans yttertak av järnplåt målas om med svart oljefärg. Putsfasaderna lagas upp och kalkavfärgas samt sker skrapning, rengöring och ommålning av allt utvändigt trä såsom fönster, ljudluckor, dörrar och taklister.

År 1949 beslutar man att i samband med en planerad upprustning av kyrkstallarna låta nedriva stallarna nr 1-5 och därefter iståndsätta resterande kyrkstallar nr 6-12.

Nästa utvändiga renovering genomförs 1952, denna gång med utgångspunkt i ett underlag upprättat av länsarkitekten Hans Lindén. Nu görs återigen en översyn av kyrkans putsfasader där samtliga ytor sandblästras, upplagas och kalkavfärgas i en mjuk gulvit kulör. Kyrkans yttertak målas om i en ärggrön kulör, påminnande om koppar. För att förbättra kyrkans vattenavrinning sker montering av nya stuprör. Samtliga fönster och dörrsnickerier skrapas och målas i en chokladbrun kulör. Förgyllningen på kyrkans kors, kronor och årstavla ses över och förbättras. Uppfarten till kyrkan breddas och på kyrkogården sker viss nyplantering av träd.

År 1976 genomförs en arkeologisk undersökning på platsen för Stenbrohults gamla kyrka varvid rester av den gamla kyrkans grundmur samt sannolikt en tidigare trappsten påträffas.

Två år senare, år 1978, är det återigen dags för en utvändig översyn. Denna gång utifrån ett förslag framtaget av byggmästare Gunnar Johansson. Nu anser församlingen det inte längre försvarbart att behålla kyrkans tak av målad järnplåt. Ett nytt tak av falsad koppar läggs därför på kyrkans takfall. Arbetena kräver emellertid omfattande riktning och förstärkning av såväl kyrkans takstolar som taksvall. Utöver detta sandblästras och lagas kyrkans fasader. Avfärgning genomförs nu med vit kalkfärg varvid man frångår tidigare avfärgning med inslag av gult pigment och istället återgår till ett äldre ursprung. En ommålning sker även av kyrkans samtliga trädetaljer. Dörren till kyrkans källare ersätts med ett nytillverkat dörrblad utan glas och med stående panel. Korset samt de tre kronorna över huvudingången omförgylls.

År 1981 ersätts halmtaket på kyrkstallarna med en ny vasstäckning. Tre år senare, år 1984, kompletteras kyrkans tornklockor med en lillklocka.

År 1986 installeras den nuvarande värmepumpsanläggningen med kollektorslang förlagd i strandkanten av den angränsande sjön Möckeln.

Vid renoveringen 1988 nedknackas all lös utvändig puts. Därefter genomförs lagning av skador samt kalkavfärgning. År 1993 kompletteras kyrkans lanternin med tornur från Skånska klockgjuteriet i Hammenhög.

År 1998 genomförs en arkeologisk förundersökning på Stenbrohults kyrkogård med anledning av en planerad utvidgning. I samband med arbetena friläggs en inom kyrkogården äldre bevarad vägsträckning.

År 2002 erhåller församlingen tillstånd att förlänga kyrkans bårhus åt öster. Två år senare, år 2004 inleds den senaste i raden av exteriöra arbeten på Stenbrohults kyrka. Denna gång leds arbetena av byggkonsult Gert Johansson. Återigen genomförs putslagningar samt avfärgning av kyrkans fasader. Fönster, dörrar och ljudluckor skrapas, lagas och målas. Kyrkans blyinfattade fönster renoveras. Färgmässigt sker nu en återgång till en ljusare grå kulör vilken påträffats i ett underliggande färglager. Därmed överges den bruna färgsättning vilken tillkom i samband med restaureringen 1952. Stenhällen framför entrén lyfts och koppartäckningen på lanterninens tak läggs om. Plåtbeklädnaden på lanterninens väggar renoveras och kompletteras med en nytillverkad midjelist utförd i bockad plåt. Kyrkans skorsten, vilken inte längre används rivs ned under nock varefter ilagning av sakristians koppartaket utförs.

Sakristians trapp rengörs och fogas om. I tornet friläggs klockbockens träkonstruktion från angränsande murverk. En översyn görs även av kyrkans åskledare.

Interiör

Tornentréns dubbla portar är på insidan klädda med en bred, handhyvlad stående panel målad i en relativt klar blå kulör. Vartdera dörrblad är upphängt med tre kraftiga svartmålade bandgångjärn. Det norra dörrbladet är på insidan försett med ett rejält smideslås. Dörrarna på motstående sida, vilka leder in till kyrkorummet, är utförda med ett likvärdigt utseende. Vapenhusets golv är belagt med rektangulära plattor av rödbrun kalksten. Taket är klätt med smala spontade bräder vilka behandlats med brun lasyr. I en vajer från taket hänger en glasad lanterna. Vapenhusets väggar är slätputsade och avfärgade med vit kalkfärg.

På golvet invid den norra väggen står två äldre järnbeslagna kistor, en rullstol samt ett mindre träbord med marmorerad bordsskiva. Ovanför dessa har man på den norra väggen låtit hänga upp resterna av ett äldre bemålade läktarbröst härrörande från Stenbrohults medeltida kyrka.

Utmed vapenhusets södra vägg leder en trappa vidare upp till tornets första avsats. I utrymmet under trappan har man låtit inrymma en mindre handikapptoalett. I denna finns även ett skötbord. Den tillskapade väggen in mot toaletten är klädd med en stående vitmålade lockpanel. Från första tornavsatsen, vilken närmast kan liknas vid en mindre balkong, kan man via en dubbelport i väster nå kyrkans orgelläktare. Invid norra tornväggen löper en trappa vidare upp i tornet. Under denna har man inrymt ett mindre förvaringsutrymme.

På tornets andra avsats förvaras en del äldre inventarier. Invid den södra väggen står två stora bokskåp. Från tornkammaren leder dels en trappa upp till en dörr i väster, genom vilken man når kyrkans vind, dels en trappa invid den norra tornväggen som leder vidare upp till tornets tredje avsats. På vinden förvaras bland annat ett par äldre bänkdörrar, ett flertal av kyrkans ursprungliga blyspröjsade fönsterbågar liksom en del annat material för församlingens verksamhet. Kyrktaket är på ovansidan isolerat med dubbla lager glasfiberull. På den tredje avsatsen hänger kyrktornets tre klockor upphängda. Härifrån kan man även ta sig vidare upp i tornet via en trappa utmed tornets östra vägg.

Centralt placerad på läktaren står kyrkans orgel utformad med en påkostad fasad, rik på utsmyckningar och förgyllda detaljer däribland bladformiga listverk samt kannelerade lisener. I likhet med altarpopsatsen och nummertavlorna kröns orgeln av förgyllda lyror och brinnande lågor. I orgelfasadens nederkant sitter sex mindre mässingslampor monterade. Spelbordet är placerat mitt på orgelfasaden i väster. Genom att läktarbarriären svänger ut på mitten skapas ett relativt fritt utrymme framför orgeln trots att det i barriären placerade orgelhuset skjuter in en dryg meter på läktaren. Läktarbarriären är utförd med spegelramar där bottenfärgen utgörs av en ljus grårosa kulör med detaljer i blått och guld. Mitt på barriären har man fällt in ett mindre orgelhus med synliga pipor.

Läktarens bänkinredning är relativt intakt på norra sidan, med fem bänkar placerade i en sluttande gradäng, medan man på den södra sidan låtit avlägsna de två nedersta bänkraderna. Framför bänkarna på såväl den södra som den norra sidan står ett flertal lösa stolar vilka sannolikt används i samband med att kören övar och framträder i kyrkan. Golvet utgörs av smala spontade furubräder. Trapporna på var sida om orgeln liksom utrymmet bakom orgeln är täckt med en rosa- och beigemelerad heltäckningsmatta. På baksidan av orgelhuset står ett antal garderobers uppställda vilka används för förvaring av församlingens körkåpor.

Under läktaren, vilken bärs upp av tio runda pelare, placerade på kvadratiska fundament, står ett par fristående klädhängare. Pelarna är i mötet mellan fundament och pelarbas liksom på krönet försedda med en förgyllning. Utrymmet under läktaren är försett med två mindre läktarunderbyggnader. Det södra utrymmet, vilket nyttjas som väntrum, rymmer ett mindre möblemang och på väggarna hänger ett flertal tavlor. I den norra inbyggnaden finns en elcentral samt vissa förvaringsutrymmen.

På den östra väggen under läktaren hänger fyra snidade eklampetter med motiv föreställande Jesu lärjungar. På läktarunderbyggnadernas väggytor, norr och söder om mittgången, har man från församlingen hängt upp ett antal inramade fotografier föreställande kyrkans inventarier. Till varje fotografi finns en kortare beskrivande text. Väggytorna är klädda med paneler vilka utformats i likhet med kyrkorummets dörrspeglar.

Taket under läktaren är utfört med breda kilsågade, handhyvlade bräder, målade i en ljus grå kulör. I taket sitter fyra lampor med klotformade kupor av klarglas monterade. I taket framför den mellersta pelarraden löper en tydlig skarv. Från denna skarv är taket utfört med en annan slags panel av smalare dimension, varför man leds till att tro att läktaren vid någon tidpunkt utvidgats med en dryg meter. Läktarbarriären svänger ut såväl på mitten som i anslutning till ytterväggarna.

Kyrkorummets belysning utgörs av tre stora och sex mindre mässingsljuskronor. De tre större kronorna är placerade över kyrkans mittgång medan fyra av de mindre kronorna hänger över kyrkans bänkkvarter. De två återstående mindre kronorna är upphängda i taket ovan läktaren på vardera sidan om orgeln. På väggfälten mellan södra och norra långhusets fönster hänger sammanlagt åtta stycken snidade trälampetter av samma typ som under läktaren. Även dessa med motiv föreställande Jesu lärjungar.

Långhusets golv utgörs av smala spontade furubräder vilka slipats och lackats. Bänkinredningen delas av mitt- tvär och sidogångarna in i fyra kvarter med sammanlagt trettiofyra bänkrader. De båda främre kvarteren har vardera sex bänkrader medan de bakre utgörs av vardera elva rader. Totalt finns det 450 sittplatser i kyrkan idag. Bänkinredningen är målad i en ljus grårosa kulör med mörkgrå sockel. Bänkdörrarna, vilka är målade i en något mörkare grå kulör än bänkgavlarna, har ett blått mittfält omgivet av ett ljusgrått ramfält och en förgylld rammarkering. Invändigt är bänkarna försedda med stoppade sittdynor, klädda i ett klarblått tyg. Kyrkans gångar är täckta med mattor i en ljus brunbeige kulör.

I den södra tvärgången står en ljusbärare i mässing, utförd av Mikaela Ivarsdotter. Arrangemanget vilar på ett smäckert träfundament vilket i sin tur står på en rektangulär glasskiva. I tvärgången står även ett flertal lösa stolar uppställda framför de bakre bänkkvarterens främre bänkskärmar. Genom infällda galler i de främre bänkkvarterens bakre bänkskärmar strömmar varmluften från kyrkans värmeanläggning ut i kyrkorummet.

Kyrkans två sidoentréer är försedda med vindfång. Vindfångens dörrar har givits samma utformning som sakristians- vapenhusets och läktarunderbyggnadernas dörrspeglar. Golven i vindfången är belagda med rödbrun klinker.

Kyrkorummets tunnvalvda tak är valmat över koret. Taket är utfört med kilsågade bräder målade i en ljus gråblå kulör. Ovan sidoentréerna syns fortfarande spår i taket av de tidigare kaminernas rörgenomföringar. I mötet mellan kyrkorummets slätputsade väggar och det

tunnvälvda taket löper ett kraftigt profilerat listverk av trä. Detta är målat i ljusgrått och blått med tre tunna markerade listdragningar i mörkblått, gammeldags rosa samt guld.

Korplanet, vilket utökats med ett par bänkrader på vardera sidan, ligger upphöjt med ett steg över långhusets golv. Från kyrkans mittgång har man låtit avlägsna det tidigare trappsteget och ersatt detta med en svagt sluttande ramp upp till koret. I korets golv kan man fortfarande skönja spåren av varmluftsgallren som tillkom i samband med installationen av nytt värmesystem i kyrkan år 1926. I anslutning till predikstolen på kyrkorummets södra sida har de två främre bänkraderna i kyrkorummets södra bänkkvarter kortats av med en dryg meter. Detta för att medge en enklare passage. Predikstolen nås via en trappa från koret. Ovan predikstolen hänger ett rikt dekorerat ljudtak krönt med ett förgyllt kors. På takets undersida finns ett antal mindre förgyllda stjärnor och i mitten en större förgylld sol. I ett snöre under taket hänger en silverskimrande duva av stål. Predikstolen är målad i grått med blå spegelfält och förgyllda detaljer. Korgens speglar är försedda med delvis förgyllda dekorationer föreställande stentavlorna, kalken samt hjärtat och ankaret. På väggen ovan predikstolens trappa hänger ett mindre krucifix.

I korets södra del står en flygel uppställd samt i mötet mellan långhusvägg och sakristia en korbänk med tre bänkrader. Flygeln tillkom i kyrkorummet år 2004. Framför korbänken, i riktning in mot altaret står fyra äldre karmstolar uppställda. Två med förgyllda kronor tillverkade år 1935 till dåvarande kronprinsparets besök när Linnés Råshult invigdes. En motsvarande bänkinredning finns även på korets motstående sida. På den norra sidan återfinns även kyrkans dopfunt samt ett ryggpositiv. Invid väggen i korets nordöstra hörn har man låtit anordna ett mindre altare. På väggen ovan detta hänger ett medeltida triumfkrucifix och på golvet ligger en kormatta. Mattan är komponerad av Elsa Synnergren och tillverkad under 1930-talet.

Kyrkans nummertavlor är upphängda på kyrkorummets västra vägg ömse sidor om altaruppsatsen. Tavlorna kröns överst av en förgylld lyra. Invid nummertavlan på västväggens södra sida hänger en oljemålning föreställande Carl von Linné. Bredvid nummertavlan på västväggens norra sida står ett äldre ståndur med basen vilande på den nedanförstående korbänken.

Altaruppsatsen är utförd som en större skrämliknande anordning där centralmotivet utgörs av en stor oljemålning, utförd av Bengt Nordenberg, med motiv hämtat ur Jesu bergspredikan. De omgivande gestalterna i grisaillemåleri visar Moses med lagens tavlor och evangelisten Johannes. Altaruppsatsen flankeras av två blåmålade pelare med förgyllt krön, bas och mittband. Altaret, vilket är utfört i blåstrad och kalkad fur, står fritt placerat på en upphöjd plåtå innanför altarringen. På altaret står sex mässingsljusstakar samt ett mindre träkrucifix. På ömse sidor om altaret finns en dörr som leder in till den bakomliggande sakristian. Barriären på den cirkelformade altarringen, vars knäfall klätts med naturfärgat läder, utgörs av liggande och stående träspeglar målade i samma färgskala som kyrkorummets bänkinredning.

Sakristians golv utgörs av breda, relativt nyinlagda, lackade furutiljor medan taket av kilsågade, handhyvlade bräder härrör från byggnadstiden. Golvet täcks till stora delar av en vävd matta med blomstermotiv. I takets mitt hänger en mindre mässingskrona. Invid den västra väggen, var sida om fönstret, står två nybyggda skåp inredda för hängande förvaring av bland annat prästens kläden. Framför fönstret på sakristians norra sida står ett skåp för liggande textilförvaring. Ovanpå skåpet står en kraftig trearmad ljusstake. I den västra fönsternischen har man lagt in en kraftig polerad kalkstensskiva på vilken man inrett ett

mindre altare. På altaret står ett litet krucifix samt två silverljusstakar. Invid den östra väggen står tre lösa stolar. På väggytan ovanför hänger ett flertal fotografier av församlingens tidigare präster samt en Series Pastorum. På den norra väggen, öster om fönstret, hänger fyra kollekthåvar upphängda på en enklare träställning.

Interiöra förändringar

Interiört har kyrkan genomgått en rad förändringar, såväl under 1800- som 1900-talet, där den tidigaste genomfördes år 1848 då kyrkan fick sin orgel. Orgeln byggdes ursprungligen av J. Liljengren från Slätthög och omfattade då 21 ½ stämmor fördelade på två manualer och pedal. Verket ombyggdes 1916 av E. Wirell i Växjö samt 1939 av B. Wedrup i Uppsala. Av det ursprungliga verket har fasadpiporna bevarats. En ombyggnad genomfördes även omkring 1960 samt år 1983.

Nästföljande interiöra renovering skedde 1876 varvid kyrkans nuvarande altartavla, målad av Bengt Nordenberg, med motiv ur Jesu bergspredikan tillkom. Den äldre altarpnydnaden utgjordes av ett, direkt på väggen, målat kors med svepduk inramat av blå draperier.

År 1894 skedde den första värmeinstallationen i kyrkan. Denna utgjordes av två stora kaminer placerade centralt invid den norra respektive södra långhusväggen. Spåren av kaminernas rör genomföringar kan fortfarande skönjas i kyrkans tunnvalvda bräddtak.

Den första mer omfattande renoveringen sker 1926 utifrån ett förslag upprättat av arkitekten Paul Boberg. Vi detta tillfälle ersätts järnkaminerna med en ny varmluftsanläggning för vars ändamål man låter anlägga ett källarutrymme under koret. I kyrkorummet tillkommer två varmluftsgaller framme i koret liksom gallerförsedda returkanaler på de främre bänkkvarterens bakersta bänkskärmar. De tidigare tilluftsgallren i koret är idag igenlagda emedan frånluftskanalerna ännu används. Fast idag sker tillströmningen av varmluft genom dessa kanaler. Andra klimatförbättrande åtgärder som utfördes 1926 var tilläggsisoleringen av kyrkans tunnvalvda tak liksom uppförandet av vindfång i anslutning till kyrkans entréer. Vidare så kompletterades kyrkorummets fönster med innerbågar. I samband med 1926 års renovering öppnades även en tidigare igensatt dörr mellan kyrkans kor och sakristia upp. Kyrkorummets bänkar byggdes om för att öka sittkomforten. En ny trappa upp till läktaren tillverkades och golvet på läktarens trappavsatser byttes ut. I kyrkans främre delar genomfördes en breddning av korplanet. Vid renoveringen genomfördes även en rad målnings- och konserveringsarbeten. Bland annat så kalkavfärgades kyrkans innerväggar i en svagt bruten varm färgton. Innertaket liksom fönstren målades i en gråvit ton och en äldre marmorering, på kyrkorummets taklist, skrapades fram och bättrades. Med utgångspunkt i taklistens grågröna färgton sker även ommålning av kyrkorummets bänkfasad, predikstol, orgelfasad, altarskrank, läktarbarriär liksom kyrkorummets pelare och altaruppsättning. På uppdrag av församlingen genomför konservator Sven Sundbaum bättring av all förgyllning i kyrkorummet liksom konservering av altartavlan, ett medeltida krucifix samt en äldre vapensköld. Från historiska museet i Lund köps bilder av apostlarna, vilka tidigare varit placerade i Stenbrohults gamla kyrka, in.

År 1944 tillkommer en ny dopfunt i ek, utförd av skulptören Erik Sand från Strängnäs.

Vid den renovering som sker i kyrkan år 1947, utifrån ett förslag framtaget av länsarkitekt Hans Lindén, genomförs en utvidgning av kyrkans korplan varvid två bänkrader längst fram på kyrkorummets vardera sida avlägsnas. Till sakristian tillverkas en ny inredning och invid den norra långhusväggen framme i koret uppförs ett nytt dopaltare. Den gamla altarringen

ersätts med en ny och golvnivåerna kring altaret förändras. I kyrkorummets två bakre bänkrader anordnas plats för församlingens katafalker. Till följd av fukt och röta bryts delar av kyrkorummets golv upp. Befintliga golvbräder omhyvlas och kompletteras före återmontering. För att förbättra ventilationen upptas ett antal nya ventilationsgluggar. På kyrkvinden kompletteras isoleringen.

År 1951 tvingas man ersätta delar av kyrkorummets golv och bjälklag sedan det konstaterats att detta angripits av äkta hussvamp.

År 1952 utförs en rad målningsarbeten i kyrkan utifrån ett förslag upprättat av länsarkitekt Hans Lindén. Bland annat tvättas kyrkorummets tak med lut varefter det kittas och stryks två gånger med en mager oljefärg. Samtliga invändiga putsytor borstas, ilagas och vattrivs för att slutligen kalkavfärgas. Sittbänkarna målas i en ljus gråblå kulör med förgyllda kälar på såväl bänkar som läktarbarriär. I samband med målningen sker även rengöring av en del inventarier samt utförs även en del elektriska installationsarbeten i kyrkan.

Nästa förändring härrör sig till kyrkans vapenhus där man år 1972 låter tillskapa en toalett under läktartrappan.

Den senaste interiöra renoveringen i Stenbrohults kyrka utfördes år 1980 utifrån ett förslag upprättat av Berglunds arkitektkontor AB. Vid detta tillfälle tätades vapenhusets bägge dörrar samt ersattes de befintliga trösklarna med släptrösklar. I vapenhuset lades ett nytt stengolv och utvändigt skedde en handikappsanpassning av entrén. Under läktaren avlägsnades fyra bänkrader på vardera sidan av kyrkorummet. I det friställda utrymmet tillskapades sedan två läktarunderbyggnader inrymmande förråd och väntrum. I anslutning till predikstolen kortas de två främsta bänkraderna ned för att medge en enklare passage. I kyrkans mittgång anordnas en permanent ramp upp till koret vilken skall förbättra tillgängligheten för rörelsehindrade. Även bänkarnas trösklar och fotbrädor avlägsnas som ett led i att förbättra kyrkans tillgänglighet. Kyrkorummets belysning kompletteras med fyra nya ljuskronor som placeras över bänkkvarteren. Det gamla altaret ersätts med ett nytt fristående dito, utfört i blåstrad och kalkad fur. Golvet i koret byts ut och i anslutning till altarrundeln sker en ombyggnad så att samma golvnivå erhålles på båda sidor om altarringen. På läktaren plockas ett antal bänkar bort och golvet läggs om. Även i sakristian ersätts tidigare golvbjälklag och golvbräder med nya och fönstren kompletteras med innerbågar. Kyrkans tak och väggar skrapas och målas. Målning utförs även på kyrkorummets bänkar och taklister. Färgsättningen sker i en blå färgskala med utgångspunkt i en äldre bevarad bänkdörr. I ett källarutrymme under kyrkans sakristia påträffas ett antal äldre bevarade vintunnor, dock utan innehåll. Vid renoveringen genomförs även konservering av ett antal äldre inventarier utifrån ett förslag upprättat av konservator Rolf Nilsson. Bland annat så konserveras altartavlan, porträttmålningen föreställande Carl von Linné samt en oljemålning på duk föreställande apostlar med lejon. Även kyrkans medeltida triumfkrucifix samt ett mindre krucifix från gamla kyrkan liksom en vapen sköld över Germund Palm-Cederhielm konserveras.

Kyrkogården

Kyrkogården i Stenbrohult är av medeltida ursprung. Denna äldsta del av kyrkogården var till stor del belägen inom det område där den nuvarande kyrkobyggnaden är placerad. Den nya kyrkan byggdes 1828-30 och 1831 utvidgades kyrkogården i norr. Ytterligare utvidgningar gjordes 1847, 1862 och 1889 i norr väster och söder. 1914 anlades en helt ny del i sydost inom det som idag är kvarter G, H, I, J och L. Denna del förlängdes i öster 1952 efter ritningar av länsarkitekt Hans Lindén, Växjö. Samtidigt togs ett förslag fram för ny gravkarta med

upprättning av rader och planering för placering av allmänna gravplatser, familjegravplatser mm. En ny mur lades längs med delar av kyrkogårdens södra del samt längs med östra och norra delen av utvidgningen från 1914 och 1952. Under 1990-talets slut anlades den senaste delen av kyrkogården planerad för såväl kist- som urngravar och som är belägen längst i söder och som även inrymmer en minneslund, vilken tillkom år 2000. Kyrkogården kring kyrkan har förändrats även om en stor del av den norra delen har kvar ett ålderdomligt utseende med gravvårdar från tiden från 1800-talets slut.

Inventarier

Kyrkans viktigare inventarier utgörs av ett triumfkrucifix, troligen tillverkat omkring 1300-talets mitt samt ett sockenbudstyg skänkt till kyrkan år 1763 av Samuel Linneus och hans hustru Anna Osander. I kyrkan finns även en äldre bevarad kalk och paté.

Kulturhistorisk bedömning

Stenbrohults kyrka invigdes den 2 juni 1833 av Esaias Tegnér. Kyrkan utgör en tidstypisk representant för landsortens nyklassicistiska stilideal vilka präglade kyrkoarkitekturen under 1800-talets början. Exteriört utmärker sig Stenbrohult kyrka inte nämnvärt utan har givits en ganska så avskalad arkitektonisk utformning med sparsamma accenter i form av enklare listverk och ett något mer arbetat entréparti i öster.

De exteriöra förändringarna i Stenbrohult har, fränsett bytet av taktäckningsmaterial och installationen av urtavlor i den öppna lanterninen, i huvudsak rört sig om rena underhållsåtgärder och därför heller inte i någon nämnvärd utsträckning påverkat kyrkans ursprungliga utseende. Vid framtida exteriöra insatser får det därför anses av vikt att man slår vakt om ett bevarande av kyrkans rådande karaktär.

Interiören i Stenbrohults kyrka har, till skillnad från exteriören, under årens lopp genomgått ett stort antal förändringar. De båda arkitekterna Paul Boberg och Hans Lindén har under 1900-talet satt sin prägel på ett stort antal av länets kyrkor, så även Stenbrohult. De interiöra förändringar, vilka företrädesvis skett i samband med renoveringsarbeten utförda år 1876, 1926, 1947 och 1980 har i stor utsträckning handlat om att uppnå förbättrade lösningar av mer praktisk karaktär men naturligtvis även utförts som en följd av anpassningar till en förändrad liturgisk ordning liksom till förändrade stilideal.

Kyrkorummet fick en uttrycksfull försköning genom tillkomsten av en ny altarpuppats år 1876. Den synnerligen vackra altartavlan föreställande Jesu Bergspredikan får nog räknas till ett av konstnären Bengt Nordenbergs finare verk. Stilmässigt ansluter sig denna komposition även väl till läktarens orgelfasad varvid en fruktsam helhetsverkan uppnås.

I anslutning till kyrkans korparti och till utrymmet under orgelläktaren har det bland annat skett relativt omfattande ingrepp i kyrkans fasta bänkinredning. Den ursprungliga uppdelningen i fyra fasta kvarter med mitt-, tvär- och sidogångar kvarstår dock. Läktarunderbyggnaderna har genom sin tillbakahållna placering tydligt låtit pelarna bibehålla sin bärande funktion. Kyrkorummet skulle emellertid ha vunnit på om väggarna till dessa utrymmen utförts som släta vitputsade partier istället för dagens dörrliknande paneler.

Till följd av de åtskilliga fuktproblem som vid upprepade tillfällen gjort sig påmind i kyrkans grundkonstruktion har man i omgångar tvingats ersätta hela kyrkorummets, sakristians och vapenhusets trägolv. Genom detta har rummet erhållit ett modernare stiluttryck vilket också i viss mån påverkar upplevelsen av kyrkorummets genuina karaktär.

Den nuvarande färgsättningen härrör i huvudsak från renoveringen 1980. Den ljusa grå färgskalan med relativt sparsamma dekorationer stämmer ganska väl överens med kyrkans nyklassicistiska karaktär även om den blåa kulören kan upplevas som något kraftfull. Av de äldre handlingarna samt från fotografier tagna i samband med tidigare renoveringar av kyrkorummet kan man utläsa att såväl kyrkorummets bänkinredning som takfotslist tidigare haft en relativt kraftfull marmorering, då ställd i en huvudsakligen grågrön färgskala.

Vid framtida förändringar i kyrka bör man slå vakt om kyrkans två huvudaccenter, altarupsatsen och orgelfasaden liksom till bevarandet av den förhållandevis intakta bänkinredningen. Ingreppen bör därför snarare ta sin utgångspunkt i ett förtydligande, än i förändringar, av kyrkorummets ursprungliga arkitektoniska karaktär.

Händelseregister

1830	-	Kyrkan färdiguppförd
1833	-	Kyrkan invigd av Esaias Tegnér
1848	-	Orgel installerad i kyrkan. Tillverkad av J. Liljengren från Slätthög
1876	-	Interiör renovering Altartavlan, med motiv ur Jesu bergspredikan målad av Bengt Nordenberg, skänkt till kyrkan av handlanden Johan Johnsson d.ä. i Älmhult samt nämndemannen Erik Bengtsson i Brännhult
1894	-	Kaminer installerade i kyrkan
1910	-	Begäran om att få låta omgjuta kyrkklockan från 1562, ställd till Kungliga vitterhetsakademien, sedan densamma erhållit sprickor. Omgjutning sedermera utförd av Beckmans klockgjuteri. Inskription på klockan löd ”Jon Andersson ösgöte mp ms ano 1562”
1912-13	-	Exteriör renovering
1915	-	Nytt orgelverk av E. Wirell i Växjö
1926	-	Restaurering utifrån förslag upprättat av arkitekt Paul Boberg
	-	Utvändig puts lagad och kalkavfärgad i kulör lika befintlig
	-	Yttertakets ommålat med svart oljefärg
	-	Allt utvändigt trä, såsom fönster, ljudluckor, dörrar och taklister rengöres och oljemålas
	-	Ny värmeanläggning för varmluft installerad med värmekammare under koret. Varmlufts- och returkanaler utförda i betong. I kyrkorummet tillkommer varmluftsgaller i koret framför kyrkans två främsta bänkrader. Nedgång till värmekällare anordnad med utvändigt trappa i sydväst, försedd med träöverbyggnad
	-	Kaminer i kyrkorummet borttagna och eldstadsplanen ersatta med trägolv
	-	Tidigare igensatt dörr mellan kor och sakristia öppnas upp
	-	Bänkarna byggs om för att göras mer bekväma

- Vindfång med nya innerdörrar uppfört vid entrén
  - Ny trappa till läktaren, förses med handledare
  - Golv på läktarens trappavsatser byts ut
  - Korplanet breddas
  - Fönster kompletteras med innerbågar och målas i gråvit färgton
  - Kalkavfärgning av kyrkans invändiga väggar i en svagt bruten varm färgton
  - Innertak målat i en gråvit matt oljefärg
  - Innertaket försett med trossfyllning
  - Äldre marmorering framskrapad och bättrad på kyrkorummets taklist
  - Bänkfasad, predikstol, altartavlans omfattning, altarskrank, orgelfasad, läktarbarriär, och pelare marmorerade i grågrön färgton i anslutning till taklistens äldre marmorering, arbetet utfört av konservator Sven Sundbaum
  - All gammal förgyllning sparad och bättrad
  - Altartavlans målning uppklistrad på ny duk samt rengjord och fernissad
  - Konservering av medeltida krucifix, 1700-tals krucifix samt äldre vapensköld. Efter konservering uppsatta i kyrkorummet
  - Bilder av apostlarna som prytt Stenbrohults gamla kyrka inköpta från historiska museet i Lund och placerade i kyrkan
  - Telefon installerad i den angränsande prästgården
- 1928 - Förslag till insättande av målade fönster i Stenbrohults kyrka avslaget
- 1930 - Tillstånd till att bekläda pilastrar vid huvudingången med kalksten samt byta ut tornförstugans trägolv mot brun kalksten
- Kyrkans 100-årsjubileum
- 1936 - Konservering och upphängning av äldre läktarbröst härrörande från Stenbrohults medeltida kyrka i nya kyrkan. Arbetet utfört av konservator Sven Sundbaum, Linköping
- 1939 - Ombyggnad av orgelverk utfört av B. Wedrup, Uppsala
- 1941 - Förslag till ombyggnad av församlingens bårhus samt vissa planeringsarbeten i anslutning till detsamma
- 1944 - Ny dopfunt utförd i ek av skulptör Erik Sand, Strängnäs
- 1947 - Förslag till förändring av Stenbrohults kyrka upprättat av Hans Lindén
- Ny inredning i sakristian
  - Utvidgning av kyrkans korplan med borttagande av två bänkrader längst fram på kyrkorummets vardera sida
  - Uppförande av nytt dopaltare invid den norra väggen
  - Befintlig altarring slopas och ersätts med ny
  - Golvnivåer vid altarringen ändras
  - Befintligt golv i kyrkorum och kor uppbyggs varvid rötskadade delar avlägsnas. Befintligt golv omhyvlas och kompletteras
  - Ny trossbottenfyllning av kalkgrus och torvströ eller sågspån
  - Ventilationen i bjälklaget förbättras

- Tecken på svampbildning i anslutning till norra vindfånget skall hållas under uppsikt
- Kyrkvinden isoleras
- Plats för katafalker anordnat i kyrkorummets två bakre bänkar

- 1947 - Förslag till utvidgning av Stenbrohults kyrkogård genom två områden belägna öster och väster om kyrkan, tillhörande församlingens löneboställe

- 1949 - Rivning av kyrkstallarna nr 1-5 utförd i samband med upprustning av resterande kyrkstallar nr 6-12

- 1951 - Konstaterat angrepp av äkta hussvamp på golvvirke i kyrkorummets nordöstra hörn

- 1951 - Förslag till elektrifiering av Stenbrohults kyrka upprättat av Reijlers Ingenjörbyrå, Växjö. Programmet upprättat efter att befintliga elinstallationer kasserats

- 1952 - Godkänd arbetsbeskrivning rörande interiöra och exteriöra målningsarbeten i Stenbrohults kyrka, upprättad av länsarkitekten Hans Lindén.
- Kyrkans ytterväggar sandblästrade och avfärgade med kalkfärg i en mjuk vitgul färgton
- Yttertaket målat i en ärggrön kulör påminnande om koppar
- Korset, kronorna och årtalstavla förgyllda
- Nya stuprör uppsatta samt allmän översyn av kyrkans vattenavrinnig genomförd
- Begravningskapellet sandblästrat och kalkavfärgat samt lagning av tak och uppsättning av nya takrännor
- Uppfarten till kyrkan breddad
- Plantering av nya träd på kyrkogården
- Elektriska installationsarbeten
- Målning och kittning av samtliga fönster och dörrsnickerier i en chokladbrun kulör
- Invändigt tak luttvättas, kittas och stryks två gånger med mager oljefärg
- Trappsnyckerier behandlas likvärdigt med tak
- Invändiga putsade ytor borstas, ilagas, vattrivs och kalkfärgas
- Sittbänkar målas i likhet med trappsteg i en ljus blågrå färgton med förgyllda kälar i bänkar och läktarbröst
- Diverse inventarier rengjorda, däribland kyrkorummets altartavla

- 1958 - Förslag till restaurering och ombyggnad av kyrkans orgel samt komplettering med nytt ryggpositiv, upprättat av orgelbyggare Olof Hammarberg, Göteborg

- 1960 - Orgelarbeten genomförda

- 1972 - Ändringsarbeten utförda i vapenhuset bland annat tillskapande av toalett. Underlag framtaget av byggmästare Gunnar Johansson

- 1974 - Nytt antependium i röd kulör av textilkonstnären Alfhild Sandberg invigt i kyrkan
- 1976 - Arkeologisk undersökning på platsen för Stenbrohults gamla kyrka varvid rester av kyrkans grundmur samt sannolikt en tidigare trappsten påträffades
- 1978 - Utvändig restaurering enligt handlingar upprättade av byggmästare Gunnar Johansson, Möckeln
- Kyrkans tak, tidigare av enkelfalsad målad järnplåt, ersatt med kopparplåt
  - Riktning och förstärkning av takstolar samt läggning av ny träplankbotten utförd i samband med takomläggningen
  - Kyrkans fasader sandblästrade samt upplagade
  - Avfärgning med vit kalkfärg, Helsingborgskalk. Tidigare avfärgning var utförd med inslag av gult pigment, nu återgick man till ett äldre ursprung
  - Utvändiga trädetaljer ommålade
  - Dörr till källare ersatt med en nytillverkad utan glas och stående panel
  - Korset samt de tre kronorna över huvudingången omförgyllda
- 1980 - Invändig renovering enligt förslag upprättat av Berglunds arkitektkontor AB
- Vapenhusets båda inredörrar tätas, trösklar ersättes av släptrösklar, nytt stengolv läggs mellan vapenhusets dörrar
  - Entrén utvändigt anpassad för rullstolsburna
  - Fyra bänkar på vardera sidan under läktaren tas bort för inrättande av utrymmen för förråd och väntrum
  - Bänken längst fram i sydvästra kvarteret kapas ned för att medge fri passage vid predikstol
  - I kyrkans mittgång anordnas en ramp upp till koret
  - Bänkarnas trösklar och fotbrädor avlägsnas
  - Fyra nya ljuskronor hänges över bänkkvarteren
  - Arrangemang i korgolv för katafalk avlägsnas
  - Altare ersatt med nytt i blästrad och kalkad fur
  - Podium och trappsteg ombygges så att golvnivå blir densamma på båda sidor om altarrundeln
  - Ny golvbeläggning i koret
  - Bänkar på läktaren avlägsnas och läktaren förses med ny golvbeläggning
  - Sakristians fönster kompletteras med nya innerbågar
  - Sakristians bjälklag och golv byts ut
  - Skrapning och målning utföres på kyrkans tak och väggar
  - Målning av bänkar och taklister i en blå färgskala med utgångspunkt i en äldre bevarad bänkdörr
  - Golvet slipas och lackas
  - Äldre vintunnor funna i vinkällare under sakristian
  - Två silverljusstakar från 1935 samt en malmljusstake från 1600-talets stulna, senare upphittade och anonymt återlämnade till kyrkan

- 1980 - Tillstånd till konservering av inventarier enligt förslag upprättat av konservator Rolf Nilsson
- Altartavla – oljemålning på duk föreställande Jesu bergspredikan målad av Bengt Nordenberg 1876
  - Porträtt föreställande Carl von Linné – oljemålning på duk av P. Berggren 1841
  - Oljemålning på duk föreställande apostlar med lejon, medeltida triumfkrucifix tidigare restaurerat 1926
  - Mindre krucifix från gamla kyrkan
  - Germund Palm-Cederhielms vapensköld
- 1981 - Halmtaket på kyrkstallar ersatt med vasstäckning av ungersk vass
- 1983 - Ny kororgel från Västbo orgelbyggeri, Långaryd, installerad i koret på Stenbrohults kyrka
- 1984 - Kyrkans tornklockor kompletterade med en lillklocka
- 1986 - Ny värmeanläggning med värmepump installerad i kyrkan. Kollektor lagd i strandkanten.
- 1988 - Exteriör renovering
- Nedknackning av lös utvändig puts, lagning av skador samt kalkavfärgning
  - Uppsnygning av kyrkogårdsmur
  - Renovering av kyrkans bårhus
- 1993 - Kyrkans lanternin kompletterad med tornur från Skånska klockgjuteriet i Hammenhög
- 1997 - Tillstånd till anläggning av ny minneslund samt utvidgning av kyrkogården
- 1998 - Arkeologisk förundersökning på Stenbrohults kyrkogård med anledning av en planerad utvidgning. I samband med arbetena frilades en äldre bevarad vägsträckning
- 2000 - Anläggning av minneslund
- 2002 - Tillstånd att förlänga kyrkans bårhus åt öster
- 2004 - Utvändig restaurering, byggkonsult Gert Johansson
- Putslagning och avfärgning av kyrkans fasader, samtliga arbeten utförda med traditionella material
  - Fönster, dörrar och tornets ljudluckor renoveras. Skrapning, lagning samt målning med äkta linoljefärg. Fönstrens tidigare bruna kulör ersattes med en grå vilken påträffades som underliggande färgskikt vid skrapning
  - Blyinfattade fönster renoveras

- Stenhäll i anslutning till entré lyfts
  - Koppartäckningen på taket inne i lanterninen lades om
  - Lanterninens plåtbeklädnad renoveras samt sker komplettering med ny midjelist av plåt
  - Kyrkans skorsten rivs ned varvid tak kompletteras
  - Kyrkans åskledare ses över och kompletteras
  - Bårhuset restaureras med samma material och metoder som kyrkan
  - En del träd på kyrkogården tas ned
  - Klockbockens träkonstruktion frilagd från angränsande murverk
  - Sakristians trappa rengörs och fogas om
- 2006 - Konservering av kormatta utförd i flossateknik av lin och ull. Mattan är komponerad av Elsa Synnergren och tillverkad under 1930-talet
- 2007 - Arkeologisk undersökning av den gamla prästgården i Stenbrohult utförd av arkeologer från Smålands museum. Utfördes i samband med pedagoger och skolklasser från angränsande skolor.

Källförteckning

Följande arkiv och litteratur har nyttjats i samband med vårdplansarbetet:

Antikvarisk- topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm.
Handlingar från Kungl. Byggnadsstyrelsen är inkluderade

Klipparkivet vid Smålands museum: Stenbrohults kyrka

Topografiska arkivet vid Smålands museum: Älmhults kommun, Byggärenden, Stenbrohults kyrka

Vassi Heidi, red, *Kyrkobyggnader i Kronobergs län*, 1998